

42

abril-setembre 2020

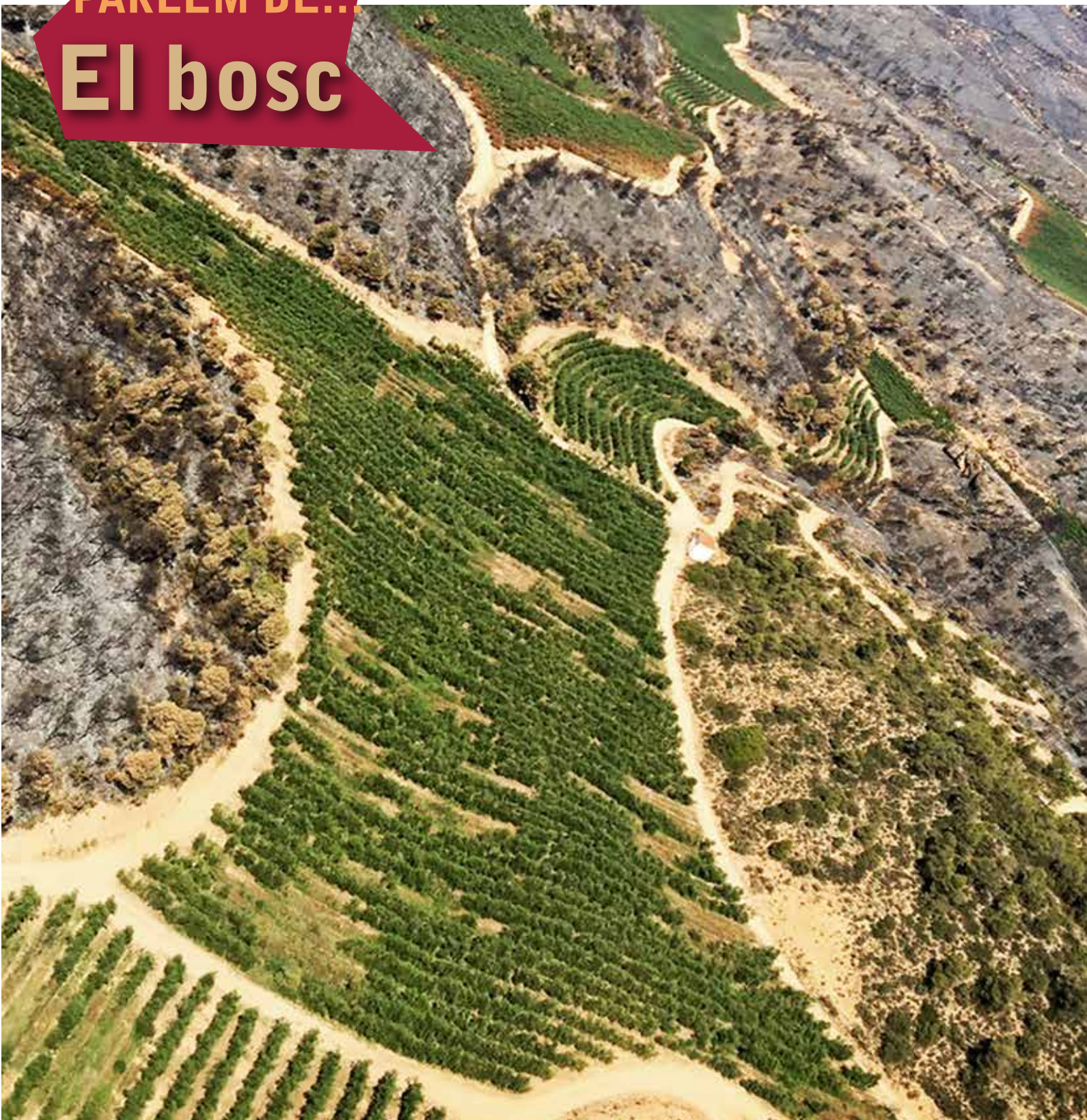
revista de música i cultura popular

caramella

10 €

PARLEM DE...

El bosc

Ximo Caffarena • Arxiu de Folklore de la URV • Folk Segovia • Espai Xocolat

Caramella**Coordinador:**

Josep Vicent Frechina

Redacció: Aleix Cardona
Roser Reixach
Ferran Riera
Montserrat Solà**Col·laboradors/es:**Jordi Abella, David Algarra,
Martí Boada, Lluís Cañellas,
Josep Cot, Joan Cuscó, Joana
Domenge, Antoni Gimeno,
Josep Gordi, Fina Masgrau,
Maria Nicolau, Carme Oriol,
Iago Otero, Vicent Pallarés,
Salvador Rebés, Roser Ros,
Bàrbara Sagrera, Emili Samper,
Miquel Sbert, Joan Simonet,
Daniel Solé, Guillem Soler,
Francesc Vallcaneras**Disseny:**

Ricard Solana

Coordinació editorial:

Montserrat Solà

Assessorament lingüístic:

Marc Vinyes

Administració i publicitat:

Tel.: 648 459 275

redaccio@revistacaramella.cat

www.revistacaramella.cat

Opinions i suggeriments a:

frechina@yahoo.com

redaccio@revistacaramella.cat

Imprimeix:

Gràfiques del Matarranya, sl

Dipòsit legal: T-18/1999

ISSN: 1888-0827

Edita:**Associació Caramella**

C. Resclosa, 13

(porta esquerra-bústia)

08513 Prats de Lluçanès

redaccio@revistacaramella.cat

www.revistacaramella.cat

Col·laboren:**TRAMÚS**

Progrés, 4

46560 Massalfassar (l'Horta)

frechina@yahoo.com

CARRUTXA

Travessera del carrer Nou

de Sant Josep, 10

43204 Reus (Baix Camp)

correu@carrutxa.cat

Sumari

PARLEM DE... «EL BOSCO»

<i>Els boscos 2020. D'on venim, on som i cap on anem.</i> Martí Boada	4
<i>Els valors espirituals dels boscos.</i> Josep Gordi Serrat	10
<i>La cuina del bosc.</i> Maria Nicolau	12
<i>Una cultura dels incendis forestals.</i> Iago Otero.....	15
<i>Entrevista a Marc Castellnou (GRAF).</i> Aleix Cardona	18
<i>Boscos comunals dels Països Catalans.</i> David Algarra.....	20
<i>Els pinyonaires.</i> Josep Cot i Antoni Gimeno	24
<i>El bosc i les literatures.</i> Roser Ros.....	28
<i>Arbres de poca volada discursiva.</i> Bàrbara Sagrera	32
<i>Notes de «Carboners i traginers a Alaró».</i> Joan Simonet i Lluís Cañellas.....	36

A FONTS

<i>Ximo Caffarena. Buscant un idioma propi.</i> Josep Vicent Frechina	38
---	----

TOCADORS I SONADORS

<i>L'Escola de música i danses de Mallorca.</i> Francesc Vallcaneras.....	50
<i>Aniceto Tomás Peris. El cant de les albadades de Cabanes.</i> Vicent Pallarés	53

OBITUARI

<i>Estimat, enyorat Llorenç.</i> Fina Masgrau	57
---	----

NOMS PROPIS

<i>Amb Carles d'Abàsolo. Mestre de dansa tradicional.</i> Salvador Rebés	58
--	----

CULTURA POPULAR

<i>Les revistes dels anys vint al Paral·lel barceloní.</i> Ferran Riera	63
<i>25 anys de l'Arxiu de Folklore de la Universitat Rovira i Virgili.</i>	
<i>Carme Oriol i Emili Samper .....</i>	67

TROBADES I FESTIVALS

<i>Folk Segovia. 36 anys d'un festival folk amb solera.</i> Ferran Riera	69
--	----

MUSEUS

<i>La Xarxa de Museus d'Etnologia de Catalunya i l'adquisició de la col·lecció</i>	
<i>Pons Oliveras.</i> Jordi Abella i Daniel Solé	74

BOTIGUES DE DISCOS

<i>Espai Xocolat (Palma).</i> Josep Vicent Frechina	76
---	----

OFICIS I ARTESANS

<i>Joan Farré, cisteller, de Folgueroles (Osona).</i> Aleix Cardona	78
---	----

RESSENYES.....	81
----------------	----

OPINIÓ

<i>De castells i drets.</i> Guillermo Soler	111
---	-----

NOTÍCIES CARAMELLAIRES.....	112
-----------------------------	-----

*L'any Palmira Jaquetti (2020-2021)**Jordi Fàbregas, la retirada del corredor de fons***EDITA:**

revista de música i cultura popular
caramella

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Comers d'Estudi de París-Catalunya

Aquest número compta amb el suport de l'Institut Ramon Muntaner (IRMU)
i el del Programa de l'Inventari del Patrimoni Etnològic (IPEC) de Catalunya
de la Direcció General de Cultura Popular del Departament de Cultura de
la Generalitat de Catalunya.

- El consell de redacció de la revista no comparteix necessàriament les opinions aparegudes en els articles ni els continguts dels anuncis contractats amb les administracions públiques.
- *Caramella* és membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC).

Coberta: L'incendi de la Ribera d'Ebre de 2019 i l'afectació agroforestal/ © Bombers

Boscos de Poblet / Arxiu del PNIN de Poblet - Richard Martin ▶

ELS VALORS ESPIRITUALS DELS BOSCOS

Josep Gordi Serrat

Els espais forestals atresoren, històricament parlant, una gran multiplicitat de valors i funcions en la seva relació amb l'ésser humà. De tots ells, sens cap mena de dubte, el més antic i més constant d'aquests valors és l'espiritual. Sabem que sempre han existit boscos i arbres sagrats que han estat objecte de veneració i peregrinació, i podem fer un breu recorregut històric per il·lustrar aquesta afirmació.

Si llegim el poema de l'heroi Gilgamesh (Sanmartín, 2005), redactat fa més de 4.000 anys a Mesopotàmia, observarem com ja s'hi parla dels cedres de Déu. En concret, a la tauleta V es diu:

Els camins estaven oberts, els corriols
[eren agradables,
van mirar el Bosc dels Cedres, la seu
[dels déus,
el santuari de les deesses;
al davant de la muntanya els cedres
[s'alçaven majestuosos,
la seva ombra era agradable, a punt
[de gaudir-ne.

Aquesta idea del bosc de cedres com a espai dels déus es reprèn i es manté també a l'Antic Testament. A tall d'exemple llegim-nos el salm 104 (Ps 104: 16), on s'esmenten els cedres que Déu va plantar:

[...] s'assaonen els arbres més alts,
els cedres del Líban que ell plantà
[...].

En l'actualitat, la vall dels cedres de Déu, a les muntanyes del Líban, és un espai custodiat per l'Església maronita i declarat Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO. Segurament el fet de la sacralitat del bosc n'ha afavorit la custòdia i la conservació.

Fixem-nos, també, i amb una atenció especial, a l'interessant cas del Japó (Gordi, 2010), on s'han

mantingut espais sagrats fins a l'actualitat. Que sigui així és resultat del fet que la religió bàsica i més antiga del Japó, el xintoisme, creu que les forces sobrenaturals anomenades *kami* es veuen personificades en les espècies i els elements de la natura. Diu el xintoisme que hi ha tres tipus de *kami*: els que representen la natura, els dels llinatges i els dels individus. Els *kami* de la natura són els més antics i, per tant, els elements de la naturalesa tals com muntanyes, fonts, rius, boscos i arbres i poden tenir un valor sagrat.

Els boscos sagrats s'anomenen *chinju no mori* i, normalment, envolten els recintes religiosos. Per tot plegat, al Japó trobem muntanyes sagrades com el mont Fuji, illes sagrades com la de Miyajima i també boscos i arbres sagrats.

Així veiem que els boscos dels voltants dels temples xintoistes o budistes són el nexa d'unió entre el que és humà i el diví, entre el món dels esperits i la naturalesa més pregona (Haskell, 2017). Un dels exemples més espectaculars de bosc sagrat el trobem a l'illa de Yaku-shima, on hi ha els boscos de *yakusugi*, és a dir, els boscos monumentals de cedre roig japonès. Només cal tenir present que aquests arbres poden arribar a tenir de 3 a 5 metres de diàmetre i més de 30 metres d'alçada i, majoritàriament, són mil·lenaris. Un altre exemple de comunió entre la natura i la societat és el pelegrinatge que es fa entre els boscos de la península Kii. Per tot plegat no és pas gens estrany que la medecina forestal neixi en aquest país i que els banys de bosc o *shinrin-yoku* siguin una de les receptes més actuals i emprades per aconseguir una millora general de la salut.

Podem parlar, també, dels pobles indígenes i recordar que la gran majoria d'aquests pobles conside-

ren que tota la Terra és sagrada. Recordem que actualment encara hi ha uns 400 milions de persones que viuen, majoritàriament, en comunió amb la natura, però que ni tan sols no utilitzen aquest mot, sinó un d'encara més fraternal: Mare Terra.

Un altre bell exemple de reivindicació del valor sagrat de la natura ens apareix en el famós discurs que el cap de la nació suquamish Si'ahl, habitualment anomenat Seattle, feu davant del governador Stevens el 1854. De les seves paraules, se n'han presentat recreacions diverses fruit del fet que la tradició d'aquests pobles és oral. El 1970 Ted Perry, professor de la Universitat de Texas, va fer-ne una nova versió que recentment s'ha traduït al català (Pigem, 2019) i que comença amb aquests mots:

Cada part d'aquesta terra és sagrada per al meu poble. Cada fulla de pi resplendent, cada riba amable, cada boira dels boscos frondosos, cada clariana i cada insecte brunzidor són sagrats en la memòria i en l'experiència del meu poble. La saba que travessa els arbres porta els records de l'home de pell roja.

Des de sempre, històricament parlant, els conceptes *salvatge* i *sagrat* anaren enllaçats (Snyder, 2019) tot i que a partir de l'època romana i tot seguit el cristianisme es van dedicar a talar aquests temples naturals per imposar el seu nou culte oficial, i no fou fins al segle XIX que es produí el redescobriments de la naturalesa salvatge com a reacció al reduccionisme, el materialisme i el capitalisme destructor. Sortosament, alguns espais forestals han mantingut tant l'un com l'altre, és a dir, tant el seu caire «salvatge» com el «sagrat». Aquest és el cas del bosc de l'Eremelle Carceri, situat sobre la ciutat italiana d'Assís, lligat a la figura de

Sant Francesc i que gestiona el servei forestal del govern italià. També el del bosc de la Santa Bauma, a la Provença, lligat a la cova on la llegenda esmenta que es va recloure a pregar Maria Magdalena fins al dia de la seva mort, o el bosc de Bialowieza, entre Polònia i Bielorrússia, que era sagrat per a les antigues tribus eslaves i segueix reconegut pels seus valors espirituals per totes les poblacions locals actuals.

Quan ens endinsem en algun d'aquests espais sagrats de la geografia europea, se'ns aconsella mantenir-nos en silenci, talment com si entréssim dins d'un temple. Per tant el silenci és la primera recomanació per a acostar-nos a viure en comunió amb la Natura d'una manera més espiritual i íntima. Ramon Ribera, monjo de Montserrat, ens diu respecte d'això:¹ «[...] sense el silenci no és possible escoltar la natura. Si prestes atenció a l'altre, no estàs pel que et rodeja. El silenci interior és necessari per a estar obert a l'exterior».

La segona recomanació és la intimitat, és a dir, la solitud per tal de viure el batec i els ritmes de la resta d'éssers vius i, a poc a poc, deixar-se mimetitzar pel conjunt. Per a aconseguir-ho cal estar atent a un mateix, al nostre respir, al batec del cor... Si calmem la nostra ment, que pot ser que estigui en constant ebullició de pensaments i previsions, tot esdevindrà més factible.

Diríem que es tracta de viure i gaudir el cicle diari i l'estacional, contemplar amb calma tot el que la natura ens ofereix i descobrir que tot hi flueix i tot hi conflueix. Amb el temps podrem, tal volta, percebre que hi ha dos grans tipus de ritmes: un cap enfora, que coincidiria amb la primavera i l'estiu, i un cap endins, que es correspondria amb la tardor i l'hivern (Gordi, 2020).

Actualment hi ha moltes persones, comunitats o fins i tot empreses que ofereixen activitats de retirs en silenci en espais naturals, promouen també banys de bosc o activitats de pelegrinatge per les muntanyes o resseguint el litoral. Per tant, s'està visualitzant, cada vegada amb més força, la consolidació d'una nova espiritualitat naturalística —laica o religiosa—² que té com a objectiu viure la Natura com un espai per a retrobar la pau interior i així

millorar la salut. Només cal tenir present la gran quantitat d'articles de revistes, diaris, programes de ràdio o llibres que parlen d'aquesta temàtica i que promouen un acostament a la Natura i, sobretot, als boscos.

Roberto Mercurio en el seu bloc afirma que els nous guies o ideòlegs d'aquesta espiritualitat naturalística laica han substituït els vells confessors eclesiàstics, producte de l'ambient de secularització que viu la societat occidental, potser en gran part deguda als diferents escàndols que ha protagonitzat l'Església catòlica aquests darrers anys. Ara bé, la nova litúrgia fonamentada en el silenci, la lentitud, l'obertura dels sentits, la meditació o la contemplació encara que té clars lligams amb els escrits dels autors nord-americans de la segona meitat del segle XIX, com Henry David Thoreau o John Muir, té també moltes similituds amb l'eremitisme religiós mil·lenari, amb la vida monacal contemplativa o amb les pràctiques espirituals dels diferents pobles indígenes. Per exemple, si llegim aquest fragment de l'eremita búlgar sant Joan de Rila (876-946), ho podem comprovar:

No he trobat cap home aquí, només animals salvatges i un bosc impenetrable. Em vaig establir sol enmig d'aquests animals i el cel era el meu refugi; el meu llit, la terra i, l'aliment, les herbes.

Per tant, les diferents iniciatives que sorgeixen per fer-nos viure la natura o el bosc com un espai de salut o terapèutic no podem deslligar-les d'aquesta relació ancestral entre el salvatge i el sagrat. Aquesta tendència naturalística laica cada cop pren una major magnitud organitzativa.

En aquest sentit, i per concloure, queda esmentar dues iniciatives recents molt aclaridores. La primera és el III Congrés Internacional sobre el Potencial dels Boscos en la Salut, celebrat a l'octubre del 2019 a Girona i que tenia com a lema: «Caminant junts pel retrobament amb la Natura». El segon, l'aprovació, a principis del 2019, de la Declaració sobre la Interdependència entre Salut i Natura a Catalunya. Aquesta darrera reconeix que «cada cop hi ha més evidències científiques que demostren que la natura ens aporta beneficis insubstituïbles per a la salut i el benestar integrals, en les tres

dimensions constitutives de l'ésser humà: física, psicològica i espiritual».

Totes aquestes propostes persegueixen un retorn al salvatge o, dit amb altres paraules, persegueixen restablir els vincles oblidats o directament perduts amb la natura per a viure-hi en comunió, proximitat i harmonia d'ara en endavant.

Notes

1. Vegeu: <https://www.catalunyareligio.cat/ca/ramon-ribera-marine-mes-a-prop-deu-caminant-cim>.

2. Vegeu: www.arbresjosepgordi.blogspot.com.

BIBLIOGRAFIA

- BÁDENAS, P. Brvo, A. i PÉREZ, I. (eds.) (1997): *El cielo en la tierra. Estudios sobre el monasterio bizantino*. Madrid: CSIC.
- Diversos autors (1989): *La Bíblia. Versió dels textos originals i notes pels monjos de Montserrat*. Andorra: Ed Casal i Vall.
- GORDI, Josep (2010): «Els valors i el tractament dels arbres al Japó», *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, núm. 70. Barcelona: Societat Catalana de Geografia, p. 205-221.
- (2020): *Tocats per la Natura*. Girona: Papers amb accent.
- HASKELL, David G. (2017): *Las canciones de los árboles. Un viaje por las conexiones de la naturaleza*. Madrid: Turner Publicaciones.
- PIGEM, Jordi (2019): *Si'ahl / Ted Perry. Cada part d'aquesta terra és sagrada per al meu poble*. Barcelona: Akiara Books.
- SANMARTÍN, Joaquín (trad. i ed.) (2005): *Epopèya de Gilgames, rey de Uruk*. Madrid: Trotta; Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- SNYDER, Gary (2019): *Assaigs sobre vida i natura*. Pollença: Quid Pro Quo Edicions.

